

N:o 52.

Af herr **J. Andersson** i Örstorp, om ändrad lydelse af 15 kap.
1 § rättegångsbalken.

Det lär ej kunna förnekas att det i 15 kap. 1 § rättegångsbalken, enligt detta lagrumms både ursprungliga och nuvarande lydelse, förekommande och sålunda mer än ett och ett halft sekel gamla stadgande, som tillerkänner domaren rätt att i brottmål, der efter lag straffarbete å brottet följa kan, pröfva huruvida den, som anklagad är, må åtnjuta hjälp i rättegången eller ej, står i föga öfverensstämmelse vår tids rättsuppfattning.

Då det just är i brottmål af ifrågavarande art, som medborgarnes viktigaste rättigheter stå på spel, synes den anklagade, som företrädesvis i sådana mål tarfvar hjälp, böra i alla brottmål utan särskild tillåtelse af domaren få jemväl inför underrätten begagna såsom sitt biträde någon person, till hvilken han hyser förtroende, och som är af rätten godkänd att vara fullmäktig i civila mål. I det allmänna rättsmedvetandet torde nemligen nu hafva ingått den åsigten, att brottmålsprocessen har att eftersträfvat icke blott att för staten skydda möjligheten af förverkligandet af statens straffmagt utan äfven att mera än som hittills varit fallet erbjuda medborgarne nödvändigt skydd emot de möjliga öfvergrepp eller misstag, som kunna vara med utöfvandet af statens straffmagt förbundne.

Under innevarande århundrade hafva, såsom bekant är, om icke alla, så åtminstone de större kulturfolken ej mindre i sina lagar för brottmålsprocessen medgifvit alla för hvad slags brott som helst anklagade personer rätt att äfven vid underdomstolen under rättegången använda rättskunnig försvarare än äfven genom införandet af advokatstånd sörjt för att sådana försvarare finnas att tillgå. Om det nu än med hänsyn till vissa faktiska förhållande i vårt land är — hvilken mening jag ingalunda delar — för närvarande förenadt med oöfverstigliga svårigheter att i sistnämnda afseende följa de större kulturfolkens föredöme, så synes dock sann humanitet fordra att äfven hos oss domaren i underrätten ej längre må ega den godtyckliga och okontrollerade magten att kunna förbjuda en anklagad rätt att åtnjuta hjälp af ett af honom sjelf anskaffadt rättegångsbiträde. Inför denna magt,

om den användes i syfte att derigenom lättare bringa den anklagades brottslighet i dagen, nedsjunker ju den anklagade till att vara endast ett objekt för undersökningen. Men medborgaren i en fri stat torde ej böra efter ett på ganska ogrundade misstankar mot honom anställt åtal kunna tvingas att låta inför underrätten bruka sig såsom undersökningsmedel mot sig sjelf, synnerligast som, efter hvad rättsskipningen hos de större kulturfolken ovedersägligen ådagalägger, förverkligandet af statens straffmagt härförutan bör vara möjligt. Man bör härvid alltid erinra sig, att icke hvarje anklagad, huru mycket han än må hafva skenet emot sig, nödvändigt måste vara en förbrytare. För öfrigt torde det skickligaste rättegångsbiträde i regeln blott förmå att från straff skydda den oskyldige, men icke den skyldige. Denne senare lär ett sådant rättegångsbiträde kunna gagna endast genom medverkan till, att hans brott ej blir belagdt med ett för högt och följaktligen orättvist straff.

Ett uppmärksamt aktgifvande på rättskipningen i gröfre brottmål i vårt land torde gifva vid handen dels hurusom vid ransakningar inför underrätt med för brott af samma slag tilltalade personer, somliga af dessa anklagade tillåtas att hafva rättegångsbiträde under det andra förvägras denna förmån, dels ock, hurusom anklagade ur de s. k. bättre klasserna nästan allmänt få inför samma rätt begagna sig af juridiskt bildade biträden, under det de anklagade ur de lägre klasserna i regeln der få hjälpa sig sjelfva. Dessa för rättskänslan mindre tilltalande förhållanden synas icke vittna fördelaktigt om en följdriktig tillämpning om jemnlighet inför rätten och torde för den skull ej böra få fortifara. Ej heller synes det ligga konsekvens deri, att en anklagad, som redan vid underdomstolen blifvit dömd, är enligt 29 punkten i kongl. förklaringen den 23 mars 1807 ovilkorligen berättigad att erhålla biträde vid författandet af besvär öfver underdomstolens dom, efter det att han vid underdomstolen kunnat, innan ännu bevis om hans brottslighet förebragts, förvägras att hafva hjälp af tillstädeskommen fullmäktig.

Derjemte torde böra påpekas det nogsamta kända förhållandet, hurusom det ofta inträffar att en anklagad, som blifvit vid underdomstolen dömd till mångårigt, ja lifstidsstraffarbete, i högre domstol rent af frikännes eller får sitt straff nedsatt till några månaders fängelse eller straffarbete. I dylika fall ligger det nära till hands att antaga, det den klagandes biträde vid förrättandet af besvären till öfverdomstolen förstått att ordentligt framhålla de omständigheter, som, då öfverdomstolens dom varit fullt frikännande, visat den anklagades oskuld, eller som, då straffet endast blifvit nedsatt, förringat den anklagades

brottslighet. Men den anklagade har dock alltid i sådana fall genom den orättvisa domen tillfogats lidanden, som träffa jemväl den allmänna rättskänslan och som han måhända kunnat undgå, om det varit honom tillåtet att vid underdomstolen betjena sig af ett lämpligt rättegångsbiträde.

Äfven om för framtiden hos oss praxis inom brottmålsprocessen skulle utan den lagförändring, som jag nu går att föreslå, komma att gå i den riktningen, att domaren kommer att äfven i gröfre brottmål medgifva alla anklagade rätt att vid underdomstolen använda rättegångsbiträde, så bör man i så fall icke förbise olägenheten deraf, att de, som då låte bruka sig som rättegångsbiträden i dylika brottmål, vore medvetna om, att det vore domarens gunst och nåd och icke lagens magt som gäfvade dem rätt att uttala sig till klienternas fördel. Ett rättegångsbiträde, som vet, att han, så snart han ej längre faller domaren i smaken, kan i hvilket ögonblick som helst utan något angifvet skäl af domaren från domstolen afvisas, lär sannolikt ej i sin verksamhet för klienten under undersökningen uppträda med erforderlig frimodighet och energi.

I följd af hvad jag nu anfört och då den, som i gröfre brottmål anklagad är, uppenbarligen själf bättre än domaren kan pröfva om han hjälp i rättegången tarfvar, vågar jag vördsamt yrka,

att Riksdagen ville för sin del besluta att 1 § af 15 kap. rättegångsbalken, sådant detta lagrum lyder i kongl. förordningen den 30 oktober 1866, måtte erhålla följande ändrade lydelse:

I brottmål, der efter lag straffarbete å brottet följa kan, svare den själf, som anklagad är. Finner han, att han hjälp i rättegången tarfvar, då tillåtes honom fullmäktig med sig hafva. Mannen må ock hustrun och målsman den omyndige i ty fall bistånd göra. I ringare brottmål och tvistemål må man genom laga ombudsman kära och svara; och skall hufvudman ändock för rätta komma, när domaren det fordrar.

Stockholm den 24 januari 1890.

Jöns Andersson,
Örstorp.